

ԿՐՈՆԱԿԱՆ

ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ

Ամերիկայի մէջ բողոքական յարանուանութիւններ կան, որոնք Յիսուսի երկրորդ գալուտի հարցով չափէն աւելի հետաքրքրուած են, եւ ժամանակն ալ շատ մօտ կը նկատեն: Ասոնցմէ ոմանք այս երկրորդ գալուտը հազարամեայի սկիզբը կ'ակնկալեն, իսկ ոմանք՝ հազարամեայի շրջանը լրանալէ տնժիջապէս վերջ: Առաջինները Premillennialist, իսկ վերջինները՝ Postmillennialist կը կոչուին: Այս վերջինները կը հաւատան թէ Քրիստոսի երկրորդ անգամ աշխարհ գալէն առաջ պէտք է որ Աւետարանը քարոզուի բոլոր ազգերուն, եւ ըլլան անոնք մէկ հօտ եւ մէկ հովիւ: Եւ մարդիկ աստիճանաբար դիտակցութեան գալով, ժամանակի ընթացքին կ'առնեն չարը եւ կը հետեւին բարիին, այսպէս չարին ոյժը կտրատուելով՝ կ'անհետանայ այս աշխարհէն ինքնաբերաբար: ատով կը ստեղծուի մարդկութեան ոսկեդարը, երբ դայն ու գառնուկը կը բնակին միասին, առանց իրարու վնասելու: Ահա այն ատենն է որ, ըստ անոնց կարծիքին, հազարամեայի երանելի շրջանը հաստատուած կ'ըլլայ երկրին վրայ:

Այս երկուքէն զատ կայ Amillennialist կոչուած ուրիշ դասակարգ մըն ալ, որ սոյն հազարամեայի շրջանը հողեւոր իմաստով կը բացատրէ: Ըստ այս դասակարգի տեսակէտին, Յայտնութեան գիրքին մէջ յիշուած 1000 տարին կատարելութիւն ցոյց տուող երկնային դրախտի կեանք մըն է, եւ կամ յաւիտեանականութեան շրջան մը, որուն մէջ Աստուած իրր թագաւոր պիտի իշխէ անվախճան:

Հին Ուխտի առաջին գիրքէն առաջին գլխուն մէջ արեւը կը ստեղծուի իրր պէտք

մը, Փիղիքական աշխարհը լուսաւորելու համար: Իսկ Յայտնութեան վերջին գլխուն մէջ այլեւս արեւուն պէտքը կը դադրի, քանզի հոն (նոր երկինքի եւ նոր երկրի մէջ) ա'լ գիշեր պիտի չըլլայ, ճրագի եւ արեւու լրյօթն պէտքը պիտի չզգացուի բնաւ (Յայտ. ԻԲ. 5): Ծննդոց գիրքին սկիզբը դրախտը կը կտրուի, բայց Յայտնութեան վերջին մասին մէջ (Գլ. ԻԱ. եւ ԻԲ.) կը վերագտնուի: Ծննդոց գիրքին մէջ Սատանան գործի կը սկսի մարդիկը մոլորեցնելու, իսկ Յայտնութեան մէջ անիկա կը կազուի հազար տարի, եւ ի վերջոյ պարտութեան կը մատնուի եւ իշխանութենէ կ'իյնայ:

Հին Կտակարանի վերջին գիրքէն եւ վերջին գլխուն վերջին համարը անէձքի մասին կը խօսի, բայց Նոր Կտակարանի վերջին գիրքին, վերջին գլխուն վերջին համարը Յիսուս Քրիստոսի շնորհը կը հաղորդէ մարդոց:

Մեկնաբանելու տարբեր մեթոտներ.— Յայտնութեան գիրքը լի է խորհրդանշաններով, տեսիլներով եւ պատկերալից բացատրութիւններով: Հրեաներն ալ ունին այս տոնակ կարգ մը գիրքեր, զոր օրինակ ճենով-քայ գիրքը, «Մովսէսի վերափոխումը», «Եսայիի համբարձումը», «Բարուրէի Յայտնութիւնը» եւայլն: Իսկ Նիդէրլէնդի եւ Զաքարիայի գիրքերը իրենց տեսիլներով, եւ Դանիէլի գիրքը իր գուշակութիւններով, հրեայ ցեղին համար ապրելու յոյս կը ներշնչէին եւ փայլուն ապագայ կը խոստանային:

Հին առն Յայտնութիւնը հրէից եւ քրիստոնեաներու վախճանաբանական գիրքե-

րէն զանազանելու համար կը կոչէին «Յայտնութիւն Յովհաննու»:

Այս Յայտնութեան գիրքին վրայ գրուած մեկնութիւններ խիստ շատ են: Մեկնիչներ մէկէ աւելի խումբերու կը բաժնուին: Հոս պիտի շատանանք անոնցմէ միայն երեքը յիշելով:

1) Մեկնիչներէն ոմանք կը նային այս գիրքին վրայ այնպէս՝ որպէս թէ մարդարեւութիւնները լիովին կատարուած իրողութիւններ եղած ըլլային եւ անոր խօսքերը կը բացատրեն պատմութեան անցած զէպքերու լոյսով, կը համարեն պէտքերէն յառաջ եկած կրօնական գրականութիւն մը:

2) Ուրիշներ՝ այս գիրքին խօսքերն ու զէպքերը երեքի կը բաժնեն: Մէկ մասը արդէն անցեալի մէջ կատարուած կը համարեն, մէկ մասը այժմ կը կատարուի կ'ըսեն, իսկ մնացածը ապագային մէջ անդի ունենալիք զէպքերու կարգը կը դասեն: Այլ բառերով, այս գիրքը կը նկատեն ստեղծագործութեան առաջին մայրկեանէն սկսեալ մինչեւ ի կատարած աշխարհի պատահելիք զէպքերուն խտացուած տիեզերական մէկ պատմութիւնը: Մեկնիչներ ալ կան որ մինակ Քրիստոնէական Եկեղեցւոյ հաստատութեան թուականէն մինչեւ աշխարհի վախճանը տեղի ունեցած եւ ունենալիք զէպքերու արձանագրութիւնը կը համարեն զայն:

3) Ոմանք ալ այս գիրքին վարդապետական ու խորհրդապատիկ տեսութիւնները զանց առնելով, կը հետաքրքրուին միմիայն անոր հոգեւոր արժէքներով, եւ հոգեւոր կեանքի ամման ու զարգացման նպաստող խօսքերով: Եւ ուստի մեկնելու ատեն հոգեւոր տեսակէտը միայն կը հետապնդեն:

Յայտնութիւնը եւ Հայաստանեայց Եկեղեցին.— Յայտնութիւնը վիճելի գիրքերէն մին եղած է երկար ատեն, եւ այս իսկ պատճառաւ ուշ մտած է Ս. Գրոց կանոնին մէջ: Հայաստանեայց Եկեղեցին թէեւ այժմ ընդունած է այս գիրքը, սակայն անկէ ընթերցում

ցում չի կատարեր բնաւ իր պաշտամունքներուն եւ արարողութեանց ընթացքին, Նոյնիսկ կարգ մը պարականոն գիրքերէն կը կարդացուին Հայց. Եկեղեցիին մէջ, զոր օրինակ Բ. Մակարայեցւոց գիրքէն կը կարդացուի Մակարայեցւոց յիշատակութեան առիթով. Բարուբայ գրքէն ընթերցում տեղի կ'ունենայ Գայիանեանց տօնին օրը, Յուդիթի գիրքէն կը կարդացուի Յովակիմ եւ Աննայի տօնին առիթով, իսկ Իմաստութիւն Սողոմոնի գիրքէն կը կարդացուի Վարդանանց Ջօրավարաց տօնին առթիւ. ինչպէս նաեւ տարուան մէջ շատ մը ուրիշ առիթներով, բայց Յայտնութեան գիրքէն համար մը իսկ չ'կարդացուի ամբողջ տարուան ընթացքին:

Երբ Սահակ եւ Մեսրոպ Աստուածաշունչը հայերէնի վերածեցին, Յայտնութիւնը թարգմանեցին, քանզի իրրեւ վիճելի գիրքերէն մին՝ ան տակաւին մտած չէր Ս. Գրոց կանոնին մէջ: Մեր թարգմանիչները իրենց աչքին առջեւ ունէին նախապէս Բեդիշօ կոչուած ասորերէն թարգմանութիւնը, որուն մէջ կը պակսէր Յայտնութեան գիրքը: Երբ Հայ ուսանողներ Բիւզանդիոնէն Հայաստան վերադարձան, իրենց Հետ յունարէն Սր. Գիրքէն ընտիր օրինակներ բերին, իրրեւ նուէր Յունաց Աստիկոս Պատրիարքէն (405-425) Սահակ Պարթեւ Հայրապետին, որ ասոնց վրայէն ըրաւ իր վերջին սրբագրութիւնը հայերէն Աստուածաշունչին համար. բայց Բիւզանդիոնէն եկած ընտիր օրինակները եւս չէին պարուհակեր Յայտնութիւնը:

Բ. եւ Գ. Դարերէն սկսեալ կասկածողներ միշտ եղած են թէ Յայտնութիւնը չի կրեր առաքելական հեղինակութիւն. միեւնոյն դադարաբեր տիբեր յաճող դարերու մէջ ալ, մանտանդ արեւելեան եկեղեցիներուն մօտ: Արեւելեան եկեղեցիներ կը մերժէին Յայտնութիւնը, որովհետեւ Մոնտանական(***)

(***) Մոնտանականներու լազանակամ այս շարժումը սկսաւ Բ. Դարու ընթացքին ֆրիգիոյ գաւառ

կոչուած աղանդաւորներ իրենց վարդապետութիւններուն համար իբր խարխիս կը դործածէին զայն: Ինչպէս արեւմտեան եկեղեցիներուն համար Եբրայեցոց Թուղթը հրկար ատեն վիճելի գիրքերէն մին եղաւ, նոյնը պատահեցաւ Յայտնութեան գիրքին համար, Արեւելքի մէջ:

Մարկիոն՝ որ ապրած է Բ. Դարու մէջ, չդրաւ Յայտնութիւնը իր պատրաստած գիրքերու ցանկին մէջ: Ժամանակ մը վերջ, Եօթներորդ եւ Ութներորդ Դարերու ընթացքին, թէեւ արեւելեան եկեղեցիներէն ո-

մանք ընդունեցին, սակայն ոմանք տակաւին կը մերժէին Յայտնութիւնը իբր կանոնական գիրք: Նոյն իսկ շատ աւելի ետք երբ Լուտեր եւ Զուինկլի գաղտնեցան պապական եկեղեցիէն, կը կասկածէին Յայտնութեան ներշնչուած գիրք մը ըլլալուն մասին: Լուտեր զայն յաւելուած մը կը համարէր Նոր Ուխտին վրայ, իսկ Զուինկլի՝ ոչ-կանոնական գիրք մը: Ահա այս իսկ պատճառաւ Կալվին մեկնութիւն չգրեց Յայտնութեան գիրքին համար:

Քանի որ կացութիւնը այսպէս էր, Յովհաննու Յայտնութենէն ընթերցումներ չըմըտացին Հայց. Եկեղեցւոյ ժամակարգութեանց մէջ ո'չ Սահակ-Մեսրոպ, ո'չ Գրիգոր եւ Յովհան Մանգաղունի եւ ո'չ ալ ուրիշ Հայրապետներ:

Յայտնութեան գիրքը Հայերէնի թարգմանուեցաւ ԺԲ. Դարու վերջին մասին մէջ, Ներսէս Լամբրոնացիի ձեռամբ եւ աւելցուեցաւ իր անձնական Նոր Կտակարանին մէջ: Յետոյ զբնագիրներու կողմէ ընդօրինակուելով մտաւ Հայերէն Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ:

Յրէզնօ, Գալիֆ.
(Շար. 2 եւ վերջ)

ԳԲ. Ա. ՍԱՐԱՅԵԱՆ